

SUMMARY

Hudz T.I., Maltsev V.V. Right to firearms: EU-countries' experience. The article deals with issues related to the realization of the human right to life protection by all available means, including using weapons. It is noted that society began to discuss the issue of granting this right to citizens since Ukraine gained independence. This will allow a person to protect, both his life and the life of any other person. However, neither the Constitution of Ukraine, nor any other legislative act the right to a weapon fixes the possibility of free acquisition, storage, carrying and use of weapons.

The human right to possession and bear arms has existed for a long time, and is an important right, although it is quite rarely enshrined in constitutions. Today, the US Constitution is a model of the constitutional recognition of the human right to a weapon. The second amendment to the US Constitution reads: «A well regulated Militia, being necessary to the security of a free State, the right of the people to keep and bear Arms, shall not be infringed».

The Constitution of Mexico enshrines the right to the storage and carrying of weapons. Although the Mexicans are endowed with the ability to buy firearms, bureaucratic obstacles, a lengthy permitting process, and numerous restrictions make this process extremely difficult compared to the United States.

Guatemala also recognizes the ownership of the weapons of citizens. However in this state the right of citizens to weapons is associated with quite severe restrictions.

The rules governing the right of the population to armed protection vary significantly from country to country, but it is common that the constitutions of the countries of the European Union do not enshrine the right of citizens to weapons. But in most countries there is a fairly liberal legislation that allows you to implement this right. The realization of the right to arms in such countries of the European Union as Austria, Germany, France, the Czech Republic, and Norway is being studied.

Conclusions are drawn that the right to arms is a natural human right. The consolidation of this right is carried out both at the level of the state constitution (although to a lesser extent) and at the level of laws. In the countries of the European Union, the exercise of this right is regulated at the level of legislation and has a permissive nature. You must fulfill a number of conditions to obtain the right to purchase weapons.

Keywords: constitution, law, weapon, European Union, permission.

УДК 347.648 (477)

Загоруй Л.М.

доцент

(Луганський державний університет
внутрішніх справ ім. Е.О. Дідоренка)

DOI: 10.31733/2078-3566-2018-5-190-194

ПРАВА ДІТЕЙ НА МАЙНО

Розглянуто питання права дитини на майно як самостійного суб'єкта права власності, а також право батьків використовувати доходи, одержані від управління майном малолітньої дитини. Проаналізовано сімейне законодавство на різних етапах свого розвитку та нормативно-правові акти деяких країн Європейського Союзу, якими врегульовано питання права дитини на майно. Запропоновано рекомендації до діючого сімейного законодавства, спрямовані на захист права власності малолітньої дитини.

Ключові слова: малолітня дитина, майно, доходи, право власності, права та обов'язки батьків.

Постановка проблеми. Реформування національного законодавства суттєво вплинуло на розвиток відносин власності в сімейному праві. На цьому фоні особливої актуальності набуває питання майнових відносин між батьками й дітьми, зокрема права батьків на доходи від використання майна малолітньої дитини, з метою удосконалення захисту прав та інтересів дитини, оскільки, як свідчить судова практика, порушуються і сервітутні права, і право власності малолітніх або неповнолітніх дітей. На нашу думку,

це сприятиме розумінню природи вказаних відносин та їх подальшому законодавчому розвитку з урахуванням прогресивного досвіду країн Європейського Союзу.

Аналіз публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Серед дослідників, які приділяли увагу проблемам права власності батьків та дітей, а також різним аспектам реалізації, захисту майнових прав членів сім'ї, захисту права власності дітей, можна назвати таких науковців: О. Йоффе, Г. Шершеневич, О. Дзера, О. Підпригора, О. Пушкін, В. Борисова, З. Ромовська, І. Васильківська, В. Гопанчук, І. Жилінкова, Я. Шевченко, Ю. Заїка, Є. Харитонов, В. Яроцька, Л. Явич, А. Кравченко, О. Круглова, В. Другова та ін.

В роботах вказаних авторів проаналізовано окремі аспекти майнових прав дитини, управління майном дитини, правовий режим майна членів сім'ї, правовий режим майна батьків і дітей, класифікація правових режимів майна батьків і дітей, механізми захисту майнових прав, зміст форм захисту майнових прав дитини.

Метою статті є аналіз права батьків використовувати дохід від майна малолітньої дитини на виховання та утримання інших дітей та на невідкладні потреби сім'ї.

Виклад основного матеріалу. Власність, у силу свого особливого значення не тільки в житті кожної людини, але й держави, завжди була предметом регулювання як цивільного, так і сімейного права. В сімейному праві одними із суб'єктів відносин власності є батьки та діти. Генеза цих майнових відносин починається ще з часів римського приватного права. Так, у Стародавньому Римі існував специфічний правовий інститут – абсолютна влада домоволодільця, яка передбачала «... двоєке становище дітей: по-перше, діти перебували в межах сімейної влади батька; по-друге, вони потрапляли під владу особливого роду, яка передбачала додаткові правові можливості батька стосовно дітей» [1, с. 128]. Мати батьківських прав не мала. Влада батька поширювалась не тільки на дитину, як члена сім'ї, але й на все її майно. У майнових відносинах син домовласника був особою чужого права. Він мав цивільну правоздатність, але не для себе, а для свого батька [2, с. 72]. Якщо син набував певне майно, воно автоматично ставало власністю домовласника. Батько мав право виділити повнолітньому сину частину майна (пекулій) для самостійного господарювання, але він залишався власником такого майна та відповідав за зобов'язання сина в межах пекулія. Винятком був так званий лагерний пекулій (військовий пекулій), а з часом ще службовий пекулій – це те майно, яке повнолітній син міг набути на війні або на військовій чи цивільній службі і влада домовласника на нього не поширювалась.

З часом розширилась майнова самостійність дітей і вони набули право спадкувати майно від матері, яке ставало їх власністю [2, с. 73]. Це був прогресивний крок для становлення інституту права власності дитини як самостійного суб'єкта права.

Отже, в історії розвитку шлюбно-сімейного законодавства права батьків і дітей на майно зазнали суттєвих змін. Правовий статус дітей змінився від підвладної особи до самостійного суб'єкта права власності.

Майнові відносини між батьками та дітьми – це динамічні відносини. На їх розвиток впливає багато чинників, у тому числі рівень розвитку держави та громадянського суспільства. Так, «Кодекс законів про акти громадянського стану, про сім'ю та опіку» 1919 року закріплював принцип роздільного майна батьків та дітей, на підставі якого регулювались між ними майнові відносини. Вважається, що це перший Сімейний кодекс УРСР, але він не був введений в дію з об'єктивних причин [3].

У 1926 року вступив в дію Кодекс законів про родину, опіку, подружжя та акти громадянського стану. В статті 29 цього кодексу зазначено, що за життя батьків діти не мають права на їх майно, так само як і батьки не мають права на майно дітей. Щодо дітей використовувалась лише термін «неповнолітні» – це діти до 18 років. Відповідно до ЦК УРСР 1923 року суб'єктами права були неповнолітні діти, що «... дійшли 14 років» [4]. Вони мали право укладати правочини за згодою законних представників (батьків або опікунів) та самостійно розпоряджатися одержаною ними заробітною платою. В редакції Указу Президії Верховної Ради УРСР від 7 квітня 1951 року ст. 29 вищевказаного кодексу залишилась незмінною. Якщо у неповнолітньої особи було своє майно, батьки управляли ним як законні представники без призначення їх опікунами, але з дотриманням відповідних законів про опіку. Майно дитини потрібно було зареєструвати в органах опіки. Права батьків та дітей щодо майна сільськогосподарського двору визначалися Земельним кодексом УРСР [5, с. 7]. Відповідно до загальних правил про опіку опікунські обов'язки виконувались безкоштовно, окрім управління майном (ст. 90 Кодекс законів про родину, опіку, подружжя та акти громадянського стану). За управління майном орган опіки мав право призначити винагороду в розмірі

не більше 10 відсотків з доходу від управління цим майном, але з урахуванням праці опікуна щодо управління майном, успішності управління, а також рівня майнової забезпеченості опікуна та підопічного [5, с. 20].

Доцільно звернути увагу на обов'язок зареєструвати майно дитини в органах опіки. В такий спосіб здійснювався облік майна до повноліття дитини, а з досягненням повноліття вона отримувала інформацію про своє майно. В діючому сімейному законодавстві такого обов'язку батьків (опікунів) немає. Може варто повернутися до подібної практики, оскільки вона спрямована на захист прав та інтересів дитини, є певною перешкодою для зловживання батьками своїми правами та підвищує їх відповідальність. Ми підтримуємо слухну пропозицію Л. Ромовської про доцільність покладання на службу у справах дітей повноваження з обліку майна дитини [6, с. 130]. Для реалізації зазначеного можна доповнити Порядок провадження органами опіки та піклування діяльності, пов'язаної із захистом прав дитини, затверджений постановою КМ України від 24 вересня 2008 р. № 866, в частині «Захист майнових та житлових прав дітей, дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування» пунктом про реєстрацію майна дитини батьками (усиновлювачами) або опікунами.

Сімейним кодексом 1963 року запроваджено деякі зміни щодо регулювання майнових відносин батьків та дітей. Так, у ст. 77 повторюється правило роздільності майна батьків і дітей, але право на майно колгоспного двору регулюється вже не Земельним кодексом, а Цивільним кодексом Української РСР. Також вперше закріплювалось правило спільної власності батьків та дітей (ст. 79), яке регулювалось на загальних підставах Цивільним кодексом Української РСР [7]. Управління майном неповнолітніх здійснювалось батьками без спеціального на це призначення, але з додержанням правил опіки та піклування. Всі обов'язки з опіки та піклування виконувались вже безоплатно.

Діючий Сімейний кодекс України (далі – СК), у порівнянні з попередніми кодексами, більш детально врегулював права батьків і дітей на майно. Зокрема дитина, за наявності певних підстав, визнається:

- 1) самостійним власником майна, проживаючи спільно з батьками (ст. 173 СК) (наприклад, на підставі спадкування);
- 2) власником майна, придбаного батьками (одним із них), яке необхідне для забезпечення розвитку, навчання та виховання дитини (ст. 174 СК);
- 2) власником аліментів (ст. 179 СК) та доходів від управління її майном (ч. 8 ст. 177 СК);
- 3) самостійним власником нерухомого майна (житловий будинок, квартира, земельна ділянка тощо) на підставі договору про припинення права на аліменти або на праві спільної часткової власності з тим із батьків, з ким дитина проживає (ст. 190 СК);
- 4) співвласником майна з батьками, тобто виникає спільна сумісна власність батьків і дітей за рахунок спільної праці чи спільних грошей (ст. 175 СК).

Також у дитини є сервітутне право користування житлом батьків та майном, яке має забезпечувати її виховання та розвиток (ст. 176 СК).

Отже, в діючому сімейному законодавстві чітко визначено правовий режим майна дитини та розширено сферу його застосування. Сукупно це повинно сприяти захисту прав та інтересів дитини. У зв'язку з цим варто звернути увагу на зміст ст. 178 СК України, в якій передбачено, що одержаний від використання майна малолітньої дитини дохід батьки мають право використовувати на виховання та утримання інших дітей та на невідкладні потреби сім'ї. Вважаємо таку позицію законодавця дещо суперечливою. Відповідно до ч. 1 ст. 177 СК, батьки зобов'язані дбати про збереження та використання майна дитини в її інтересах. Виникає великий сумнів, що використання доходів малолітньої дитини на виховання та утримання інших дітей відповідає інтересам власника, тобто малолітньої дитини.

Звертає на себе увагу той факт, що зобов'язальними суб'єктами щодо утримання дитини до повноліття або до двадцяти трьох років, якщо вона продовжує навчатися, або повнолітніх непрацездатних доньку, сина є батьки. Вони звільняються від обов'язку утримувати дитину, якщо її дохід набагато перевищує дохід кожного з батьків і повністю забезпечує всі потреби дитини (ст. 188 СК). За наявності певних умов, обов'язок утримувати дитину може бути покладено на державу у формі виплати тимчасової державної допомоги за рахунок коштів Державного бюджету України (ч. 8 ст. 181 СК України). Такими умовами можуть бути: невідомість місця проживання чи перебування батьків; ухилення батьків від сплати аліментів; відсутність можливості утримувати дитину.

Якщо порівняти зміст ст. 181 СК, де вказано способи виконання батьками обов'язку утримувати дитину, зі змістом ст. 178 СК, то виходить, що є ще один спосіб утримання дітей – за рахунок майна малолітньої дитини, якщо майно приносить дохід. На нашу думку, простежується втручання у сферу права власності малолітньої дитини, оскільки майно є власністю дитини і дохід від цього майна є теж власністю дитини, у якої, на відміну від батьків, відсутній обов'язок когось утримувати. Батьки не мають права зловживати правами як законні представники дитини, виконувати свої обов'язки за рахунок доходів малолітньої дитини в інтересах інших дітей, порушуючи таким чином, на нашу думку, її право власності. Право власності є непорушним – ст. 321 ЦК України. Згідно з цивільним законодавством, доходами є все те, що одержується з речі або приноситься річчю і доходи належать власникові речі, якщо інше не встановлено договором або законом (ст. 189 ЦК України). Отже, тільки дитина, як власник майна, набуває права власності й на доходи від свого майна.

У малолітньої дитини також немає обов'язків щодо забезпечення сім'ї. Відповідно до ч. 4 ст. 55 СК, дружина та чоловік зобов'язані спільно дбати про матеріальне забезпечення сім'ї. З урахуванням цього, на нашу думку, суперечливим є право батьків використовувати доходи, одержані від управління майном малолітньої дитини, на невідкладні потреби сім'ї (ст. 178 СК). Можна погодитись з висновками певних авторів, наприклад, з думкою О. Лапчевської, що «... для функціонування сім'ї необхідний певний обсяг матеріальних благ, які, в основному, створюються батьками. Проте не виключається, що такі матеріальні блага можуть створюватися і дітьми, й іншими членами сім'ї» [8, с. 42]. Утім, для такого висновку повинні кореспондуватися відповідні дії, повинно бути вільне й усвідомлене розуміння суб'єктом права своїх дій, а це не повною мірою ми можемо застосувати до малолітньої дитини. У зв'язку з цим потрібно утверджувати повагу й непорушність права власності у відносинах батьків та дітей. Тільки неповнолітні діти розпоряджаються доходами від свого майна самостійно, тому можуть брати участь у формуванні сімейного бюджету та накопиченні матеріальних благ сім'ї.

Отже, вважаємо, є питання права власності малолітньої дитини на доходи від управління її майном. З урахуванням зазначеного зміст ст. 178 СК доцільно привести у відповідність до загальних положень про право власності. З цією метою пропонуємо внести зміни до ч. 1 ст. 178 СК України, виклавши її у такій редакції:

«1. Дохід, одержаний від використання майна малолітньої дитини, батьки мають право використовувати на її розвиток, навчання та виховання».

Можливо, і в такій редакції це питання не буде вирішено в повному обсязі, і потрібні подальші міркування щодо такого складного та важливого питання.

Орієнтирами на шляху удосконалення діючого сімейного законодавства є досвід країн Європейського Союзу. На підставі зазначеного цікавою є порівняльна характеристика досліджуваного питання із законодавством деяких країн Європейського Союзу. Так, відповідно до § 1649 Цивільного кодексу ФРН, доходи від майна дитини, які не використовуються для управління майном, необхідно використовувати в інтересах дитини. Батьки мають право використовувати дохід на власні потреби або потреби братів та сестер дитини за умови, що таке використання є справедливим з урахуванням майнового стану та доходів [9, с. 4]. Інший підхід простежується у сімейному законодавстві Республіки Польща. Відповідно до статей 95-103 Сімейного та опікунського кодексу, дохід від майна дитини повинен бути використаний для утримання та виховання дитини, її братів та сестер. Як бачимо, запроваджено імперативну норму і немає права батьків використовувати дохід від майна дитини для власних потреб, на відміну від цивільного законодавства ФРН. Також суд у справах сім'ї може вимагати у батьків опис майна дитини та зобов'язання батьків повідомляти суд про важливі зміни у стані активів дитини (ст. 104 Кодексу) [9, с. 6]. Відповідно до ст. 1-2 гл. 12 Кодексу «Про батьків та дітей» (Королівство Швеція), батьки/опікуни зобов'язані складати опис майна, отриманого дитиною. Щорічно до 1 березня батьки повинні звітувати про управління майном, надаючи інформацію про майно та його вартість на початок та на кінець звітного періоду; зобов'язання, що стосуються майна; доходи від майна та витрати [9, с. 8].

Таким чином, у наведених прикладах простежуються різні підходи до розпорядження батьками доходами дитини, зокрема, це або диспозитивне право батьків використати доходи від майна дитини, але за наявності певних умов (ФРН), або імперативний обов'язок батьків (Республіка Польща). Особлива увага приділяється опису майна дитини (кількість та його вартість) з метою контролю стану активів та доходів від майна ди-

тини. З огляду на це обґрунтована вище пропозиція запровадити відповідну практику на національному рівні є актуальною.

Висновки. У підсумку зазначимо, що удосконалення питань регулювання права батьків та дітей на майно повинно бути спрямовано, по-перше, виключно на захист прав та інтересів дитини як самостійного суб'єкта права власності. По-друге, на посилення контролю за здійсненням обов'язків батьків щодо управління майном малолітньої дитини та доходів від його використання.

Зважаючи на вік малолітньої дитини закон встановлює для них певні обмеження самостійного здійснення своїх прав, однак, це не повинно негативно впливати на право приватної власності малолітньої дитини.

Бібліографічні посилання

1. Каложний Р. А., Вовк В. М. Римське приватне право: підруч. для вищ. навч. закл. Київ: МП «Леся», 2014. 240 с.

2. Орач Є. М., Тищик Б. Й. Основи римського приватного права: навч. посібник. Львів: Ред.-вид. відділ Львів. ун-ту, 2000. 238 с.

3. Историчний розвиток законодавства про шлюб та сім'ю (з 1917 р. до 60-х рр.). *Меґо-Інфо-Юридична бібліотека № 1*. URL: <http://meگو.info> (дата звернення 14.11.2018).

4. Цивільний кодекс УРСР. URL: https://yurist-online.org/laws/codes/ex/civilnyi_kodeks_usrg_1922.pdf (дата звернення 14.11.2018).

5. Кодекс законів о семье, опеке, браке и актах гражданского состояния УССР. *СУ. УССР*, 1926. № 67-69. Ст. 440. URL: <http://deminov.dp.ua/grazhdanskoe-pravo-i-process/codeks-ussr-1926> (дата звернення 14.11.2018).

6. Ромовська Л. А. Поняття «майно» дитини як предмет управління за цивільним законодавством. С. 124-131. URL: www.irbis-nbuv.gov.ua/.../cgiirbis_64.exe? (дата звернення 30.10.2018).

7. Кодекс про шлюб та сім'ю України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2006-07> (дата звернення 14.11.2018).

8. Лапчевська О. Ф. Проблеми захисту майнових прав дитини. *Юридична наука*. 2013. № 2. С. 41-48.

9. Правове регулювання захисту майнових прав дітей та реалізація політики запобігання бездомності дітей (досвід країн Європейського Союзу). URL: <http://euinfocenter.rada.gov.ua/uploads/documents/29449.pdf> (дата звернення 02.11.2018).

Надійшла до редакції 23.11.2018

SUMMARY

Zahoruy L. M. Children's rights to property. The article deals with the issue of the right of parents to use the proceeds derived from the management of the property of a young child. The urgency of the topic is attributed to the reform of the national legislation, which significantly influenced the development of property relations in family law between parents and the child.

In the aspect of specified problem, attention was drawn to the fact that in the family law of the 50s the parents were obliged to register the property of the child in the guardianship organs. In this way, account of the property was taken until the child's full age. There is no such obligation of parents (guardians) in the active family law. Perhaps it is worth returning to this practice, since it is aimed at protecting the property rights of the child. To this end, it is proposed to amend the Procedure for the conduct of guardianship and trusteeship activities related to the protection of the rights of the child, approved by the decision of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated September 24, 2008, No. 866.

The Family Code of Ukraine defines the legal regime of the property of the child and extends the scope of its application. However, some positions of the FC of Ukraine are considered controversial, in particular, it concerns the right of parents to use the income from the property of a young child for the upbringing and maintenance of other children and for urgent needs of the family. The issue is analyzed in terms of protecting the rights of the child as the owner of the property. It is noted that the obligatory subjects of child retention are parents, except in cases stipulated by law. The subjects of family support are the wife and the husband. The young child has no family responsibilities. Only underage children can participate in the formation of a family budget.

The benchmarks for improving the current legislation are the experience of the European Union. To this end, a comparative characteristic of the issue under study was conducted on the example of the laws of the Federal Republic of Germany, the Republic of Poland and the Kingdom of Sweden. In these countries, there are different approaches to the parents' management of income from the property of the child, in particular, this is the disposable right of parents to use the income from the property of the child, but under certain conditions (FRG), or the imperative duty of parents (Republic of Poland). Particular attention is paid to describing the child's property in order to control the status of assets and income from the property of the child.

On the basis of the provided analysis of property relations between parents and children, it is proposed to amend the current version of the FC of Ukraine on the use of income from the property of a young child.

Keywords: under-aged child, property, proceeds, property rights, rights and duties of parents.